

docendo

Kekkonen salaiset päiväkirjat

Timo J. Tuikka

**Kekkosen
salaiset
päiväkirjat**

Kekkosen salaiset päiväkirjat

Timo J. Tuikka

DOCENDO

Copyright © Timo J. Tuikka ja Docendo Oy 2020

Tämän teoksen tekstin ja kuvien jäljentäminen ilman lupaa painamalla, monistamalla, skannaamalla tai muilla tavoin kielletään tekijänoikeuslain mukaisesti.

Kuvat © Urho Kekkosen arkisto

Kansi: Pekka Sell

Sisällyksen graafinen suunnittelu ja toteutus: Jarkko Lemetyinen,
Katse Design

Kirjaa voi tilata kustantajalta:

Docendo Oy

Piippukatu 7 A 7

40100 Jyväskylä

Puh. 044-7270 250

www.docendo.fi

info@docendo.fi

ISBN 978-952-291-829-1

Painettu EU:ssa

Sisälllys

Raportti keskustelusta	1965.....	148
kutsumattoman yövieraan	1966.....	158
kanssa 8.12.1943 hotelli	1967.....	166
Strandissa Tukholmassa	1968.....	174
(Jakelu 2 kpl:	1969.....	188
sensuuripäälikkö Kustaa	1970.....	202
Vilkuna ja maaherra	1971.....	216
Kaarlo Hillilä).....	1972.....	232
	1973.....	246
Esipuhe.....	1974.....	254
1956.....	1975.....	268
1957.....	1976.....	282
1958.....	1977.....	298
1959.....	1978.....	308
1960.....	1979.....	318
1961.....	1980.....	326
1962.....	1981.....	340
1963.....		
1964.....	Jälkikirjoitus.....	351

**Raportti keskustelusta kutsumattoman yövieraan
kanssa 8.12.1943 hotelli Strandissa Tukholmassa
(Jakelu 2kpl: sensuuripäällikkö Kustaa Vilkuna ja
maaherra Kaarlo Hillilä)**

Kello 2.15-2.30 välillä havahduin hotellihuoneessani poikkeuksellisen inhaan oloon. Viiden aistin vedellessä hirsiä kuudes kiljui korvaani, etten ollutkaan huoneessani yksin. Kokeilin uupuneella lumienkelillä, ettei vieressäni lojunut kevytkenkäisiä, ja kelailin sänkyyn kulkeutumiseni.

Illansuussa olin pitänyt sorvaamamme esitelmän Tukholman valtiopäivätalon suljetussa tilaisuudessa. Hurrikerma nyökkäi näkemykselleni, että naapurimaamme ovat sodan jälkeen samat kuin ennen rähäkkää, ja meidän on pystyttävä luomaan itänaapuriimme pakostakin yhtä hyvät suhteet kuin heihin. Muutamat ruotsalaisedustajat tarjosivat saman tien poliittista turvapaikkaa, koska pitivät hulluutena palata "uhkarohkean" puheeni jälkeen kotimaahan.

He epäilivät järjenlahjojani, kun olin kertonut postittaneeni esitelmäni myös presidentti Rytille tutustuttavaksi. Vastasin, että kaukaisessa Suomessakin asuu yhä ihmisiä, jotka osaavat ajatella ajatuksia. Keskustelut osoittivat jälleen kerran rakkaiden ystäviemme olevan valmiita taistelemaan rauhansa puolesta viimeiseen suomalaiseen.

Illan päätteeksi olin tavannut Vilho Tikanderin huoneessani. Amerikkalaistiedustelun Tukholman lafkan päällikkö painotti, että meidän on opittava hoitamaan itse suhteet Neuvostoliittoon. Sanoin puheeni sivunneen samaa. Sovittuamme Tikanderin kanssa yhteydenpidon tiivistämisestä hän poistui. Kipaisin aulabaarissa moukulla laukaistakseni petturin tielle lähtemisestä aiheutuneen viikkojen hermopaineen. Konjakki tepsii yhä nukauttamislääkkeenä, mutta unenlaatua iltakilistely ei tässä iässä paranna.

Helvetin epämiellyttävä tunne jatkui. Kierähdin petin reunalle napatakseni rillit yöpöydältä. Kierähdys sujui kuin itsestään tukevalla petillä ja patjalla. Hästens. Ihmettelin jo huoneeseen tullessa, että ruotsalaiset ristivät sänkynsäkin. Naapurissa, joka on pujahtanut maailman palosta kuin koira veräjästä, kaikki on paremmin unista lähtien.

Vaikka en ollut paukutellut, huoneessa leijui sellunkeiton rikkimäinen tuoksu. Olin sytyttämässä pöytälamppua, kun kalsea ääni määräsi: "Älä!"

Sydämeni aloitti rumpusoolonsa. Ääni tuli pikkupöydän suunasta. Yritin hahmottaa tunkeutujan ääri-viivat, mutta pimeydessä näkyi vain tummaa suttua. Kun olin tuijottanut pimeyttä pitkään räpsyttelemättä, hahmon ääri-viivat alkoivat kipunoida silmissäni. Poliittisessa eloonjäämistäistelussa har-

jaantunut loogillinen päättelykykyni oli kuitenkin herännyt. Jos minut olisi haluttu tappaa, se olisi käynyt kivuttomammin nukkuessani myös murhaajalle.

"Mitä haluatte? Vad vill ni? What do you want?" syöksyin pimeyteen asiakylki edellä.

Ääni vastasi vaivoin erotettavan murtavalla suomella kysymykseni olevan väärin aseteltu. "Mitä itse haluatte?"

Hetken luulin minnesotansuomalaisen Tikanderin livahtaneen takaisin huoneeseen, mutta ääni oli pehmeää amerikanaksenttia hyytävämpi. Viittä vaille natiivi suomi kieli siitä, että länsiagenttien ohella itävakoojatkin olivat ottaneet minut tähtäimeensä. Jouduin huomioimaan senkin, että minua oli seurannut suomensukuinen gestapo tai natsilaistunut härmäläinen. Kun en tiennyt osoitettiinko minua Nagantilla, Lugerilla vai Lahti L-35:llä, päätin roikkua sokkopolissa mukana.

Juttelin, että 43 vuoden iässä arvostin kunnon yöunia tyhjän raakkumista enemmän. Kerroin ympäripyöreästi uneksivani sellaisesta maailmasta, jossa suomalaisetkin voisivat nukkua yönsä levollisesti ilman alituisia sotapainajaisia ja kansakunnan tuhoutumisen uhkaa. Sikeiden unien jälkeen haluaisin luoda maltilla maallemme vaurautta ainakin sen verran, että aneemisat nuoret häviäisivät hääkuvista ja jokaiselle koululaisille saataisiin kengät jal-

kaan sekä läskiviipale elämän evääksi koulureppuun. Sen päälle muu olisi ekstraa, kuten ruotsalaiset sanovat.

Ääni sanoi kuulleensa sattumoisin eilisen puheeni kellarista tullessaan. Kehui sangen realistiseksi tilannearvioksi Neuvostoliiton säilymisestä suurvaltana. "Suomen kansalliset edut eivät salli Venäjän vastaiselle linjalle hirttäytymistä", hän toisti ulkomuistista. Kasvoton mies tivasi, kuinka mittaviin uhrauksiin olisin valmis kansakuntani itsenäisyyden ja hyvinvoinnin pelastumiseksi.

Kuluvan vuoden aivosavottamme jälkeen vastaus oli helppo: "Olen valmis tekemään mitä tahansa, kunhan minun ei tarvitse myydä maatani. Ja, jos pitääkin, niin korkeintaan Petsamo. Karjalasta en suostu puhumaan, eikä ehdoton antautuminen tule kyseeseen."

Lisäsin vielä henkeni olevan mitätön, jos vain kansakunta voi pelastua. Yöturisiija sanoi, että jäykistynyttä ihmislihaa on haaskattu monttuihin ja uuninluukkuihin jo kylliksi ja että hän on kiinnostuneempi mutkikkaammista komponenteista kuin maatuvista ruumiinosista.

Ääni sanoi tekevänsä yksinkertaisen tarjouksen. Simppelissä vaihtokaupassa hän lupasi avittaa minut sodan jälkeen vallankahvaan, jos suostun värväytymään hänen monikansalliseen valiojoukkoonsa. Ääni kehui olevansa niskan päällä pitkään kestäneessä

sodassa, mutta tarvitsevana vielä pari vahvistusta lopullisen voiton takaamiseksi.

Etsivässä keskuspoliisissa opiskelemani luokittelujärjestelmän pohjalta olin lokeroinut luvattoman yövieraani vienankarjalaiseksi neuvostovärväriksi, mutta vaihdoin loppuarvioni helvetin hulluun. Sen olen iltaelämäni aikana oppinut, että aggressiivisille juupoille ja sekopäille on joristava rauhoittavasti. Ääni keskeytti jaanailuni ja sanoi olevansa sen verran kiireinen, ettei ehdi jäämään kuuntelemaan puolivillaisia harhautuksiani, vaan haluavansa vastauksen heti.

Vetosin olevani koulutukseltani juristi, enkä tee sokkosopimuksia. Ehdotin, että voisimme tavata päiväsaikaan, jolloin voisin työstää tapaamiseen vedentävän sopimusehdotuksen. Sitä varten pyysinkin keskustelukumppanini kertomaan nimensä.

Ääni hymähti hänellä olevan nimiä kuin Vilkkilässä kissoja ja tivasi: "Eiköhän me tehdä kaupat?"

"Kekkosien Urho", työnsin käpälää siunatakseni sinunkaupoilla henkeni.

Kädenojennus pimeyteen oli virheliike. Tunsin kuumottavan viillon ja vereni pakenevan kämmenen pienestä patohalkeamasta. Hutkin puolustautuakseni viiltelevältä sadistilta, mutta osuin vain ilmaan. Viimein löysin valolangan ja valmistauduin hyökkäämään tunkeutujan kimppuun.

Hyvät ystäväni, en haaskaisi kallista lukuaikaanne juksaamiseen: huone oli allekirjoittanutta lukuun ottamatta tyhjä kuin Jeesuksen hauta. Ovi oli takalukossa ja neljännen kerroksen ikkuna säpissä. Kurkkasin vaatekomeroon ja sängyn allekin, mutta näin vain erinomaiset pohjajousitukset. Kävin käytävän saniteettitiloissa liottamassa helottavaa kämmeniäni. Ensiapukaapista löytyi sideharsoa, jolla kääräisin kämmeniäni.

Aamukahvilla kysyin viereisessä huoneessa majoittuneelta Hannulan Uunolta, oliko hän kuullut yöllä kummempia. Pohjolan maaseutupuolueiden kokoukseen kanssani lähetetty Hannula ei ollut kysellyt kiireideni perään, sillä hänen käsityksensä maamme jamasta on likimain vastaava kuin meillä. Hannula sanoi, ettei ollut kuullut peruskolahduksia kummempaa. Silmää iskevän lappilaisen mukaan "se, mikä on tapahtunut Tukholmassa, jää Tukholmaan". En korjannut väärinkäsitystä.

Lähdin paluumatkalle aamulla 9. joulukuuta. Olin päässyt Ruotsin turvallisuuspoliisinkin suosioon, sillä minut otettiin ainoana laivasta matkatavara- ja ruumiintarkastukseen. Heillä näytti olevan minua parempaa tietoa salakuljettavasta tavarasta; sen verran tarkoin he syynäsivät joka kahvipussukani ja röörini. Lopulta viranomaiset joutuivat päästämään minut seulastaan. Laiva saapui Ahvenanmaalle toista

tuntia myöhässä, ja sen jälkeen sankka lumipyry viivästytti Helsinkiin saapumista vielä tunnilla. Ehdin kuitenkin juoksujalkaa eduskunnan iltaistuntoon.

Eduskunnan kuppilassa otin kääreen kädestäni. Keskellä kämmentäni oli pikkuruinen arpi. Likinäkö on pahentunut äkisti viime vuosina. Otin lasit silmiltäni ja vedin kämmentäni kohti silmiä. Ihastelin viiltojäljen sakaramaisuutta.

Helsingissä 9. päivä joulukuuta 1943:

Urho Kekkonen

P.S. Jos Kalle muiluttaa lohta saavillisen minulle, niin minä käsken Sylvin laittaa porsaansa Kustalle, joka voi suostutella presidentin tuplaamaan Lapin lääninhallituksen konjakki- ja kahviannokset, niin ei kenenkään tarvitse vielä tehdä rahasiirtoja. Tasataan luottotilit vasta säännöstelyn päätyttyä tai Tukholmassa, jos pakolaishallituksemme tulee talven aikana ajankohtaiseksi.

*”Tietyissä tilanteissa yksilömoraalin kannalta
epämoraalinen teko saattaa tulla suorastaan
kiitettäväksi, kun sen avulla on suoritettu ansiokas
työ valtion hyväksi.”*

(Urho Kekkonen keuhäällä 1944)

ESIPUHE

”Poliittinen todellisuus on sopimuksenvarainen illuusio.”

(Urho Kekkonen 21.4.1977)

Urho Kaleva Kekkonen (1900–1986) salaisten päiväkirjojen saat-taminen 39 lymyvuoden jälkeen päivänvaloon on onnekkaiden sattumusten sarja.

Ensinnäkään minun ei olisi kuulunut tehdä tätä historiamme ehkäpä merkittävintä arkistolöytöä, sillä Kekkos-tutkijan urani aktiivivaihe päättyi jo vuosikymmen takaperin teokseen *Kekkonen takapiru* (2011). Sattumalta sain kuitenkin tammikuussa 2020 avustamaltani sanomalehdeltä toimeksiannon tehdä laaja artikkeli presidentti Kekkonen ja suomalaiskirjailijoiden suhteesta.

Ihan tavallisen tylsänä ja vesisateisena keskiviikkona 15. tam-mikuuta 2020 lähdin köröttelemään Jyväskylästä bussilla Lahden kautta kohti Orimattilassa sijaitsevaa Urho Kekkonen arkistoa laihoiin odotuksiin. Olin vieraillut arkistossa kymmeniä kertoja lukemassa yleisurheiluradan pituista hyllyaineistoa. Kekkonen jälkeensä jättämästä massiivisesta aineistosta on tulevana vuosi-kymmeninä odotettavissa kiinnostavia historiatickintoja etenkin uusilta tutkijasukupolvilta, mutta uusia löytöjä puhki peratusta arkistosta ei enää pitänyt tehdä.

Talvinen vierailu tökkikin tuttuja arkistolatuja. Heitin vaihto-kalsarikassini Kekkonen muistelmiensa tekoa varten hankkiman arkistorakennuksen makuuhuoneen Hästens-sängylle.¹ Arkis-tonjohtaja Pekka Lähteenkorvan vaaliman legendan mukaan

1 Urho Kekkonen perusti Tasavallan presidentin arkistosäätiön vuonna 1970 tarkoitukse-naan säilyttää UKK-arkistossa asiakirjojaan ja kirjoittaa siellä muistelmansa. UKK-arkistossa säilytettävä Kekkonen koskeva aineisto on ollut jo vuosikymmeniä vapaassa tutkimuskäytössä. Arkistossa on mahdollisuus myös yöpymiseen.

Kekkosen arkistosängyssä on tehtailtu vuosikymmenten mittaan läjäpäin poikia. Väitteen paikkansapitävyyttä on mahdoton kvantitatiivisesti todistaa, mutta oma poikasaldoni napakassa petissä on yksi kappale yhdellä yrityksellä.

Sijattuani petini yöpymistä varten raahasin panssariovella varustetusta arkistokellarista motillisen Kekkosen ja eturivin kirjailijoidemme (muun muassa Väinö Linna, Hannu Salama, Pentti Saarikoski ja Eeva Joenpelto) kirjeenvaihtoa työpöydälle. Samaisella tammipöydällä vuosikymmenten presidentin synonyymiksi patinoiman miehen oli tarkoitus kirjoittaa muhkeat muistelmansa.

Kekkosen hersyvää sanansäilää kirjeistä lukiessani harmittelin, ettei presidentti kyennyt irrottautumaan kutsumusammattistaan tolkuissa eläkkeelle.² Kustaa Vilkunakin patisteli koko 1970-luvun turhaan kaveriaan karseasti venähtäneestä pestistä muistelmien pariin.

Kekkosen nuoruusvuosien muistelmat *Vuosisatani* (1981) julkaistiin hänen viimeisenä presidenttivuotenaan, mutta muistinsa temppuilusta kärsinyt presidentti ei itse kirjoittanut muistelmiaan. Jälkikäteen kunnian muistamattoman presidentin muistelmien kirjoittamisesta rohmusi itselleen kirjailija Paavo Haavikko, joka tosin ei vanhuuttaan enää muistanut, että Kekkosen muistelmat perustuivat Jorma Keräsen ja Maarit Tyrkön keräämään muistiaineistoon.

Presidentin vuosina 1958–1981 pitämät päiväkirjat puolestaan julkaistiin vuosina 2000–2005 professori Juhani Suomen toimitamana niteinä. Kustantaja markkinoi kirjasarjaansa mainospaltu-

2 Tukholman yliopiston valtiotieteiden professori Per-Pelle Janzon onkin painottanut presidentin toimen kuuluneen Suomessa perinteisesti vanhoille, raihnaisille ja äksyileville miehille. Janzon näkee tutkimuksessaan *Finlands demokrati* (2018) "huru-ukko" Sauli Niinistön olevan olennainen osa tätä suomalaista poliittista jatkumoa.

rilla, jonka mukaan ”presidentti Urho Kekkonen ei tarkoittanut päiväkirjojaan julkisuuteen”.

Kekkosen päiväkirjat 1–4 ovat Kekkoseksi tappavan tylsät juuri siitä syystä, että presidentti muokkasi kirjasarjansa ulkopoliittisen luvun kestäviksi. Neuvostoliitto oli Kekkosen sodissa ulkopoliittisesti traumatisoituneessa mielessä vähintään tuhatvuotinen valtakunta. Siksi presidentti siveli julkaistavaksi tarkoitetuissa päiväkirjoissaan idän karheaa karhua sulkakynällään myötäkarvaan.

Presidentti Kekkonen tiesi hyvin päiväkirja-avautumisen riskit, sillä heti virkakautensa alussa hän pankitti edeltäjänsä päiväkirjat. Niistä paljastui, ettei J. K. Paasikivi suinkaan ollut ulkopoliittisen linjansa takana vaan puhkui päivät pääksytysten ryssävihaansa. Paasikiven uskomuslinjan vaalija jallittikin Paasikiven Alli-lesken holvittamaan ulkopoliittisesti arkaluontoisen aineiston. Päiväkirjojen hyllytyksestä on epäilty maksetun valtionkonttorin salakassasta muhkea kertakorvaus.³

Päiväkirjat pistettiin 25 vuoden määräajaksi Suomen Pankin holviin, kunnes ne presidentti Mauno Koiviston jatkosalaus- ja osto-yrityksistä huolimatta julkaistiin vuonna 1985.

Muutamit historiantutkijat ovat 2000-luvulla epäilleet Kekkosen pitäneen propagandapäiväkirjojensa ohella silottelematonta päiväkirjaa, mutta tiedeyhteisö on ampunut nämä epäilyt höperöinä alas⁴. Itsekin uskoin yhteen päiväkirjatotuuteen 16.1.2020 aamupäivään saakka.

Orimattilassa vesisadepäivä oli vaihtunut äkkiä illaksi. Kuvasin setelimannekiineiksi päätyneiden Kekkosen (suurmiesmäinen 500

3 Ks. Valtionkonttorin 1950-luvun salaiset tilikirjat; VKSAM 1957, mappi 3, liite 57.

4 Vrt. Heimo Puolitarkka: ”Pitkö presidentti Urho Kekkonen salaisia päiväkirjoja?” *Kanava* 13/2003 s. 49–67; Pasi Peruskallio: ”Puolitarkan löperöt päiväkirjaväitteet”, *Kanava* 14/2003 s. 14–17; Puolitarkka: ”Ovatko väitteeni sittenkään niin höperöt?”, *Kanava* 15/2003 s. 22–36; Peruskallio: ”Ovat”, *Kanava* 16/2003, s. 5.

markkaa) ja Linnan (kirjailijalle sovelias 20 markkaa) kirjeenvaihtoa sanojen sijaan kännykkäkamerallani. Vielä 2000-luvun alussa historian tutkimus oli uuteraa muistiinpanojen tekemistä ja aikaa vievää ajattelutyötä, mutta 2010-luvun hektisyydessä siitä muodostui aineiston hätäistä silmäilyä ja äkkiseltään kiinnostavien sivujen valokuvausta.

Silmäilykin paljasti Kekkosen olleen valtakunnan johtava kirjallisuussensori. Presidentillä oli Etyk-neuvottelujen ohessa aina aikaa kommentoida keskeneräisiä historian graduja ja antaa niihin muokkausohjeita. Urheiluruutu lähestyi uhkaavasti, kun Lähteenkorva tuli huikkaamaan tutkijakammion ovelle laiskasti lämpiävän saunan ylittäneen 70 asteen haamurajan.

Saunan päälle huuhoimme arkistopölyt kielenkannoistamme Urho-näytetölkeillä. Nuorille Urho Kaleva Kekkonen onkin samanlainen esihistoriallinen hahmo kaljatölkin kyljessä kuin Johan August Sandels. Miesten informaatiovaihdon kirvoitusjuomiksi kaksi Urho-keppua oli liian vähän.

Kekkonen luki lakia aina tohtoriksi saakka, mutta hätä ei tunnetusti lue lakia⁵. Kehotuksenomaisesta pyynnöstäni Lähteenkorva löntysti arkiston marjakellariin tarkastamaan, löytyisikö sen perukoilta keittiössä iltapalaksi käpristyvän metripitsan painiketta. Kuulin yläkerran tv-tupa saakka ilahduttavan huudon kellarista. ”Tuleppa Tuikka itte kattoon mitä täällä on!”

Hetken luulin astuneeni marjakellarin sijaan Hermann Göringin metsästyslinnan aarrekammioon. Hyllyt notkuivat Etyk-juhlavotkaa, Titon lahjoittamia kroatialaisviinejä ja Richard Nixonin kierrättämiä bourboneja. Yhdellä hyllyrivillä oli Nicolae

5 Olen osoittanut Suomen historian väitöskirjassani *Kekkosen konstit* (2007) Kekkosen lakitieteen väitöskirjan *Kunnallinen vaalioikeus Suomen lain mukaan* (1936) käsitelleen ”heterogeenisten ryhmien problematiikkaa ja pluralististen ryhmien yhteisen edun integraatiomahdollisuuksia” tietämättä, mitä olen tarkoittanut.

Ceausescun Kekkosen 75-vuotislahjaksi lähettämät 75 kuohuviinipulloa. Harmi kyllä hyllyillä ei näkynyt ainoatakaan Pirkka-olutta.

Nurkkauksessa kyhjötti homekerroksen päälleen kerännyt jämäpullo. Kindzmarauli oli tuntematon merkki arkiston johtajallekin. Pullon vuositarra 1946 tosin arvelutti, kuten tumman meripihkan näköinen nestekin. Valistuneella kulauksella Lähteenkorva arvioi, että sitrusten parasta ennen päivä oli ohitettu, mutta Pepsi Maxilla laimennettu lasillinen hulahti Tulosruudun kuluessa vielä yhtä Kekkos-kirjaa visioivaan suuhuni.

Aamuyöstä heräsin presidentin sängystä taifuuni vatsassani. Shikaanin takainen vessa oli toivottoman kaukana. Ampaisin kohti liinavaatekomero-oven viereistä roskakoria. Kolmen vauhtiloikan jälkeen nopeuteni oli kuitenkin kasvanut liian suureksi suhtautettuna sadan kilon massaani. Hätäjarrutukseni oli myöhässä, mutta onneksi seinä antoi törmäyksessä periksi.

Huuhdeltuani roskiksesta puoli metriä hapokasta kinkkumosaikkivelliä pönttöön kömmmin tyhjin vatsoin sänkyyn. Vasta aamukylkeä auringon sarastuksessa kääntäessäni huomasin reiän arkiston seinässä. *Voi paska. Korvaako vahinkovakuutukseni myös arvorakennuskolarit?*

Varhain torstaiaamuna kello 11 tutkimme Lähteenkorvan kanssa yöllisen vahinkoni laajuutta. Pahoittelin arkistonjohtajalle entisaikojen hataraa rakennusosaamista. Korostin seinän heikkoutta ottamalla ison viipaleen irti ja heittämällä slaissin roskikseen.

Seinänreiästä pilkkotti häivähdys sinistä ja valkoista. Perusuteliaisuuttani työnsin käteni koloon. Tunsin kantikasta pahvia sormenpäissäni, mutta laatikkomainen esine oli liian suuri mah-tuakseen raosta ulos. Saatuaani luvan irrottelin kosteuden vuosikymmenten saatossa mureuttamaa seinää.

Hätäisen ulosvedon jälkeen kädessäni sykki Karhun kenkälaatikko. Nostin M-laatikon pöydälle ja avasin kannen. Alkuperäisten retrolenkkarien sijaan laatikosta paljastui neljä vihkoa. Niiden kannessa oli tutun koukeroisella käsialalla kirjailtuja vuosilukuja. Luin arkistonjohtajan jengoiltaan muljahtaneesta naamasta, että nyt ollaan hänen pitkällä urallaankin viimein arkistojännän äärellä.

Nappasimme vihot mieheen ja tavasimme pieniä kirjaimia. Heti ensi rivit luettuamme kiroilimme innoissamme kuin somalimerimiehet rahtilaivan nähdessään. Tavailin 21. kesäkuuta 1957 merkintää: ”Minua ammuttiin tänään, muttei osuttu.”

Sanomattakin oli selvää, että pitelimme käsissämme salaisia päiväkirjoja, joiden olemassaolosta vain kaheleimpina pidetyt tutkijat olivat huhuilleet. Tiesin osuneeni kultasuoneen ensimmäistä ja takuulla viimeistä kertaa elämässäni, joten avasin julkaisupelin siekailematta. ”Minä voin toimittaa nämä julkisuuteen, kun löysinkin. Kyllähän mulla pitäisi olla näihin jus *primae noctis*⁶.”

Lähteenkorva naurahti ”ensiyön oikeus” -vaatimukseni olevan kohtuullinen, mutta vannoi, että alkuperäiset päiväkirjat lähtisivät arkistosta ”vain hänen kuolleen ruumiinsa ylitse”. Katsoin roudan runtelemaa savusaunan takustaa ja sanoin laadukkaiden kopioiden ajavan saman asian. Seuraavat tunnit kopioin vihkoja sormet syyhyten arkiston kuolonkankealta tuntuneella kopiokoneella.

Ajattelin Kekkosen kirjoittaneen vihot muistelmiensa tueksi. Toinen syy paljastui toisen vihon lievemerkinnästä: ”Nämä somitelmat ovat varaventtiilini, joihin voin muokkailla ajatuksiani ja päästellä pahimpia höyryjäni.”

6 ”Ensiyön oikeus” on eurooppalaisten feodaaliherrojen keskiaikainen verotuskäytäntö, joka oli käytössä ainakin Skotlannissa, Sevillassa, Kiteellä ja 1920-luvulta lähtien myös Hollywoodin elokuvastudioilla. Nykyään se on Suomessa käytössä enää *Seitsemän päivää* -lehden toimituksessa.

Tämä selittää päiväkirjojen epäyhtenäisyyttä. Kekkosella oli tunnetusti erinomainen paineensietokyky, mutta Tamminiemen jäämiehellekin tuli hetkiä, jolloin vanne alkoi kiristää ylä- tai alapäätä. Silloin hän otti ruutuvihkonsa esiin. Merkinnot oli pääsääntöisesti tehty iltaisin, mutta osa oli lävätetty vihkoon tuoreeltaan mieltä kiihdyttäneen tapahtuman jälkeen.

Kekkonen kirjoitti kiivaimmillaan ääntä nopeammin. Hänen sanottiinkin hallitsevan valtakuntaa pikakiväärinsä sylkemällä epäselvällä käsialalla. Presidentin lyhyiden viestienkin lukeminen kesti iäisyyden. Salaisten päiväkirjamerkintöjen kirjallinen taso oli vaihteleva ja niistä näkyi, että vaikka UKK oli poliitikoksi erittäin vetävä kirjoittaja, hän ei kuitenkaan yltänyt ammattikirjailijan tasolle.

Tyylillisesti minut yllätti parodia- ja satiiritaidoistaan tunnetun kirjoittajan asiallisuus, herkkyys ja kyky itseironiaan. Huomion keskipisteenä mellastaneen humoristin ohella presidentin sisällä asui raskasmietteinäinen sisäänkipristyjä, joka vuoti salaisimmat tunteensa mieluiten paperille.

Varaventtiilin turvautumista tapahtui monien vuosien kohdalla valitettavan harvoin, mutta siitä huolimatta nämä päiväkirjat olivat avain Kekkonen todelliseen ajattelumaailmaan. Tämän tason tavoittaminen on ollut tutkijoillekin likipitäen mahdotonta. Kekkosesta on vuosisadassa kietoutunut satojen kilometrien johtovyyhti, jonka umpisolmujen avaamisessa pätevimmät Kekkos-tutkijatkin ovat olleet neuvottomia.

Viime vuosikymmeninä yli-innokkaat Kekkos-myytin murtajat ja vastuuttomat kaunokirjailijat ovat yrittäneet avata suurmiehen leveän selän takana lymyilleen kameleonttimiehen arvoitusta. He kuitenkin ovat Tamminiemen lukon väkivaltaisilla tiirikoinneillaan ja roiskuen rapatuilla restauraatioillaan kuskanneet UKK-väärennöstään yhä kauemmas ja kauemmas alkuperäisversiosta.

On oikeus ja kohtuus, että Kekkonen lopultakin pääsee itse kertomaan, miten hän asiat todellisuudessa näki ja koki. Tämän lähemmäksi autenttista UKK:ta tulemme tuskin koskaan pääsemään. Siksi en itsekään lähde tämän kirjan sivuilla tulkitsemaan pitkäaikaista tutkimuskohdettani, vaan taustoitan tieteellisissä vuosijohdannoissani ja alaviitteissäni eri aikojen ihmisiä ja ilmiöitä.

Aluksi pidimme kustantajan kanssa selvänä, että kulttuurihistoriallisesti mittaamattoman arvokas päiväkirja-aineisto julkaistaan lyhentämättömänä toisin kuin Kekkonen aiempi päiväkirjasarja, joista poistettiin arkaluonteisia merkintöjä. Kun olin saanut uutтерan hieroglyfikäsi alan avaamisen jälkeen litteroitua kaikki vihot, suosittelin kuitenkin kustantajalle pientä editointia.

Päiväkirjoista on poistettu muutamia epäselviksi tai kesken-eräisiksi jääneitä muotoiluja sekä yksi toistuva teema: alituiset paino- ja laihdutusraportit. Kekkosella nimittäin oli yhtä ongelmallinen suhde vartaloonsa kuin etu- tai takalistoaan digitaaliseen avaruuteen kuvankäsittelyllä pienentävillä tai suurentavilla nykynaisilla.

Presidentin minäkuva oli poliittisen ohella myös ruumiillisesti vääristynyt. Kekkonen kärsi koko aikuisikänsä negatiivisesta kehonkuvasta ja keskivaikeasta syömishäiriöstä. Se kehittyi jo hänen 1920-luvun yleisurheiluvuosinaan. Korkeushyppyaikoinaan ”Känän” oli pidettävä itsensä linnunluisena pystyäkseen saksamaan kaljunlakeaan korkeammalla killuneen riman yli.

”Voi pojat, kun saisikin laittaa juustoa ja maksamakkaraa leivän päälle”, Pariisin kesäolympialaisiin tähdännyt Känä kirjoitti Ville Ritolalle Yhdysvaltoihin toukokuussa 1924⁷.

Pitkän matkan hiihdon sijaan presidentti Kekkonen suosik-kiurheilumuodot olivat ruskettuminen ja elinikäinen painojo-

7 Urho Kekkonen kirje Ville Ritolalle 3.5.1924; UKA 13/5 mappi 3.

jottelu. Hän mässäili vuoroin herrojen herkkuja ja vuoroin rankaisi kuritonta lihaansa 40 kilometrin hiihtolenkeillä ja jatketulla kalasopalla. Jottei tästä valtiollisesti arvokkaasta teoksesta olisi tullut Bridget Jonesin päiväkirjojen kaltaista läskimarmatusta, jouduin poistamaan presidentin alituista painonvahtaamista ja dieettikokeiluja. Kekkosen kehonhäpeästä kiinnostuneet voivat käydä lukemassa näitä tietoja UKK-arkistossa säilytettävästä alkuperäisaineistosta.

Olemme kaikki aikamme lapsia. Jos Kekkonen eläisi nyt, hän voisi hyvinkin olla puheilmaisultaan ymmärrettävä presidentti tai miljoona klikkausta päivässä keräävä keto-tubettaja.

1956

Vedynkatkuiset pommit hääsivät bikiniläiset korallisaareltaan samaan aikaan, kun porkkalalaiset palasivat 11 vuoden evakostaan niemen notkoihinsa. Neuvostoliitto luovutti Porkkalan panttivankialueen etuajassa vauhdittaakseen Urho Kekkosen pitkää presidenttikiriä.

Kevään presidentinvaalit olivat Suomessa hyvin poikkeukselliset, sillä kaikki Kekkosen kolme edeltäjää olivat tupsahaneet presidentin virkaan vaalien sijaan poikkeuslailla. Kansanvallassamme harvinaisissa vaaleissa Neuvostoliitto valitsi Suomen tasavallan kahdeksanneksi presidentiksi lakitieteen tohtori Urho Kekkosen. Ratkaisevassa valitsijamiesäänestyksessä 15. helmikuuta Kekkonen löi SDP:n K. A. Fagerholmin äänin 151–149.

Presidentin virkaanastujaiset 1. maaliskuuta olivat koruton tapahtuma. Kekkosen aikakauden alkufanfaarit kuitattiin Suomen lehdissä yhdellä palstalla yleislakon ja kylmän sodan toisen erän alkamisen saatua kaiken uutishuomion.

Jälkikäteen on keskusteltu valitsijamiesvaalit ratkaisesta ”yhdestä äänestä”, mutta tosiasiassa Neuvostoliitto ratkaisi

Suomen presidenttipelin kierrättämällä 200 miljoonaa ään-tään suomalaiskommunistien kautta Kekkosele. Myös Kekkosen päiväkirjamerkinnet osoittavat hänen sopineen valinnastaan KGB:n kanssa. Presidentinvaali olikin hyvin samankaltainen kuin Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaali, jossa Donald Trumpin kampanja sopi ehdokkaansa valinnasta Venäjän tiedus-teluviranomaisten kanssa.

Mahdollisuuden Neuvostoliiton vaaliosallistumiselle antoi Kekkosen ohella maamme hullunkurinen vaalijärjestelmä. 300 presidentin valitsijamiestä saattoivat valita maan johtoon kenet tahansa kansalaisuuspykälän täyttävän lurjuksen. Esimerkiksi vuonna 1925 suomalais- ja suomenruotsalaispoliitikot valitsivat presidentiksi ruotsinkielisen vaimon suvun piinaaman viipuri-laisnahnjuksen.

Vuoden 1956 presidentinvaaleissa Neuvostoliitto valitsi ket-ku-Kekkosen, koska tämän ajateltiin jäävän presidenttinä koh-tuuttomaan kiitollisuudenvelkaan. Idän ja kotimaan kommu-nistit eivät tienneet mitä tekivät, kun he valitsivat lakeijakseen savolaistakin kieromman tiedustelupalvelun miehen. Pielavedellä syntynyt Kekkonen oli harjoitellut ihmismielten manipulointia 1920-luvun politiikan korkeakoulussaan Etsivässä keskuspolii-sissa.

Vuoden päätteeksi Kekkonen kohtasi suru-uutisen, joka oli nopeasti käännettävä tiedotusvoitoksi. Paasikivi ei eläessään tiennyt olevansa seuraajalleen huomattavasti arvokkaampi kuol-leena.

*Virkaanastujaisissaan tuore tasavallan
presidentti pelkäsi edeltäjänsä kuolevan
armeijansa eteen. (U. A. Saarinen/UKK-arkisto)*

15. helmikuuta

Olin juuri kuullut nimeni lausuttavan 151 kertaa, mutta omasta ovesta luettunakaan Kekkonen ei tuntunut pöllömmältä. Etenkään kun poliisi veti lippaan taskunpohjia kaivellessani. Henkeäni on tähän saakka vain uhattu, nyt sitä on ryhdytty varjelemaankin.

Yöllinen ovenavaus Kampinkatu nelosen E-rapussa sujui keskivertoa helpommin ja juhlallisemmin. Tein sen pitkästä aikaa selvin päin ja ensimmäistä kertaa tasavallan presidenttinä. Olen tuhansia kertoja horjunut pikkutunneilla kokouksista, kabine-teista ja kapakoista nimeäni urhoollisesti kantavalle ovelle etsimään avainnippua, itseäni ja avaimenreikää. Saatuaani lukkoni viimein tiirikoitua olen hiippaillut kotiini kuin murtovaras.

Vedin henkeä ennen kuin astuin sisään maailmojen välisestä portista. Kynnyksen ulkopuolella olen isänmaan petturi, suurluopio, avionrikkoja – kannattajilleni myös messias ja Suomen pelastaja.

Eteismatolla tamppaan kavaltajan ja Kristuksen jalkani ja heitän sankarin ja naissankarin viittani naulaan. Jos puolisoni on ollut yhä hereillä kirjaa salin vaaleanruskeassa nojatuolissa lukien, olen kohottanut katseeni syvän ruskeisiin silmiin anelevasti kuin koiranpentu. Harvoin olen saanut vastaani pahaa silmää silloinkaan, kun hän on nähnyt huulipunaa jämet kauluksellani.

Kuuntelin naulakolla voitonääniä. Talo oli yllättävän hiljainen siihen nähden, että olin juuri voittanut suurella todennäköisyydellä historiallisiksi osoittautuvat vaalit. Historiantutkijat tulevat keksimään lukemattomia ratkaisijoita, mutta Sylvi on varsinainen presidentintekijä. Monista 1920-luvun ehdokaskandidaateista Sylvi Salome Uino oli nappivalinta urani kannaltakin.

Keittiössä kolisteltiin. Käytävää pinkoessani vilkaisin poikien vuosia sitten hiljenneseen makuuhuoneeseen. Toista vuosikym-

mentä näin kotiin palatessani vain nukkuvia lapsia. Aamulla Matilla ja Tanelilla oli lupa hypätä sänkyyni painimaan. Matti valitteli nenäänsä pitäen henkeni haisevan kokoukselle. Selkätappioni päälle laulettiin Mikkiä merihädässä.

Tanelia pelotti, kun lauloin kuulemma sekä hiiren että peikon äänet karhun äänellä. Hän on ollut pienestä pitäen herkkä. Koke-mattomuuttani yritin kitkeä arkuutta kiipeilyttämällä Tanelia kilpailunhaluisen veljensä kannoilla Temppeliaukion jyrkillä kallioilla, mutten itse hennonut kuunnella pojan ulvomista kuin kainalossani. Aamun hoilaushetket olivat vartin laatuaikaamme.

Sylvi järjesteli kukkalähetyksiä kippoihin ja kulhoihin. Onnit-telukortteja oli pöydällä pino, muttei niin vino kuin olisin toivonut. Helsinkiläiset eivät hyväksy minua kylänmieheksään asu-mallakaan. Voitonriemuni hyytyi, kun näin Sylvin huolestuneet kasvot. Niissä näkyi vuosikymmenten taisteluarvet ja tulevien julkisuuden pajavasaraiskujen pelko. Puhelinpöydälle nostettu luuri juorusi siitä, että Sylvi oli saanut kuulla minulle tarkoitettu-ja onnentoivotuksia.

Matti huomasi minut ensin ja tutunmallinen suu levisi kor-viin. Pojalla onkin syytä hymyyn, kun hän pääsee kasvavine per-heineen isännöimään asuntoamme 12 vuodeksi. Sylville olen puhellut vasta kuuden vuoden kakusta. Totutan hänet ja kansan hiljalleen jatkokauteeni. Tanelille täytyy keksiä jokin asumisoi-keuden arvoinen ennakkoperintö tasapuolisuuden nimissä. Mos-kovan lähettilään tai ulkoministerin paikka voisi tulla kyseeseen presidenttikauteni loppupuolella.

Vaalien jännittävyys välittyi Matin posken painaumasta, jossa luki tyylielästy *Riviera*⁸. Lähdimme toisiamme kohden kuin pyssyn suusta, mutta juuri ennen halausta löimme liinat kiinni

8 Salora Riviera oli vuoden 1956 suosittu radiomerkki.

ja kättelimme ponnekkaasti vasemmilla käsillä olkapäitä tökkien. Tämä on ollut isän ja pojan yhteisprojekti, joka jäi aikanaan tekemättä. Emme koonneet pienoismalleja yhdessä, mutta nyt pääsemme rakentamaan Suomen pääkoppani ohjeiden malliseksi.

Sylviltä sain onnitteluhalauksenkin. Rutistus ei sattunut. Sanoin Sylville tekeväni muutamia muistiinmerkontöjä ja lähteväni sitten Matin kanssa juhlimaan Kesärantaan. Luvassa on riemua ja naurua, aamuyöstä nauruitkuakin, kun Arvo ”Gangsteri” Korsimo pitää voitonpuheensa. Arvolla itku ja nauru tulevat jostain syystä samasta piuhasta. Kohta Sylvi heittää takin niskaani ja pyytää olemaan rauhallisesti. Hän ei ole vuosikymmeneen kysynyt meneekö myöhään.

Reflektio: Olen polytetrafluorieteeniä. Minuun eivät tarttuneet törkykampanjan aikana saastaisimmatkaan valheutiset. Mitä enemmän minun väitettiin ahdistelleen naisia, tapelleen juovuksissa, hilluneen bordellissa ja piereskelleen kuninkaanlinnassa, sitä enemmän kannatukseni nousi uskovaistenkin parissa. En keksi parempaa kosta parjaajilleni kuin olla Suomen mahtavin mies.

24. helmikuuta

Palasin eilen viikon hiihtokierrokselta Kainuusta. Neitseellisen ämmänsaarelaishangen polkeminen piristi kummasti likaisen vaalikampanjan päälle. Hiihtokilometrejäkin kertyi 257,5, mutta paino tippui 83,5 kilosta 83 kiloon. Se tekee alle kaksi grammaa kilometriä kohti.

Helsingin asfalttikuplassa sitä luulee olevansa koko kansan tuntema hahmo, kun on keimaillut vuosikymmeniä lehtikuvissa ja lööpeissä. Seurapiirijulkisuuden rajat paljastuvat rajaseudulla.

Hiihtopipolla naamioitua kuulaani ei tunnistettu edes aktiivisimmilla äänestysalueillani.

Metsän väki oli kuitenkin kohteliasta ja laittoi tupaan tupsahtajalle vähistä rintamamiestilan antimistaan pöydän koreaksi, vaikka ihmettelikin joutilasta suksituristia keskellä työviikkoa. Sanoin entisen virkani menneen alta, ja vasta odottavani uuden työn alkamista. Porstuassa kuulin, kun akka sanoi ukolleen tuvassa: ”Olipa muuten Kekkosen näköinen mies, mutta paljon miellyttävämmän kuuloinen kuin radiossa”.

Tarkoitukseni oli lahtua viiden vuoden ja kilon takaisiin linjakaisiin frakkihousuihini. Ne kiristävät istuutuessa. Puristelen peilin edessä läskimahaani ja inhoan itseäni. Presidentin hommassa taitaa olla hankalinta, kun joka paikassa tyrkytetään kakkua ja pullaa.

Sylvi katsoi istumaan ja nousemaan mallailuani ja puuskahti: ”Herra tasavallan presidentillä luulisi olevan varaa ostaa edustustilistään juuri sopivat virkaanastujaispöskyt.”

Luovuin tänään maalaisliiton puoluekirjasta poliittisen tasa-puolisuuden nimissä. Kävi hankkimistakin kivuttomammin; enhän minä maalaisliittolainen koskaan ollutkaan. Olin liittynyt 1920-luvulla edistykseen, mutta edistyvän sijaan sen näki jo silloin kuolevaksi puolueeksi. Edistyksessä olisin myös ollut vain yksi lukenut vielä oppineempien joukossa. Tohtoripulapuolueessa maistereihinkaan ei joka navetan kulmalla törmäillyt.

Romppaisen Martti-vainaa sanoikin jo 1936 Kajaanissa, ettei se Urho mikään maalaisliittolainen ole, vaan mikä lie helsinkiläinen herrastuomari.

28. helmikuuta

Gangsteri kävi aamupuurolla Kampinkadulla. Sylvi jätti mielenosoituksellisesti passaamatta piimän ja voin pöytään, kun luulee Arvon olevan se, joka vokottelee minua ryyppytouhuihin. Kerttu Korsimo puolestaan kuvittelee minun laittavan viinakekkulin Arvo-paran meheville huulille. Olemme Arvon kanssa sopineet, ettei tätä molemminpuolista väärinkäsitystä kannata korjata.

Kun olimme kauhistelleet valtiovarainministeri Penna Tervon kolarikuoleman päiväjärjestyksestä, Arvo kertoi, että lahjomiansa valitsijamieskäännynnäisten lisäksi hänelle ilmoittautui kolme uutta ratkaisevan äänen antajaa. Poliittisella härskiydellä ei näytä olevan mitään rajoja!

Vaalit olivat muutenkin kuin Jerusalemin markkinat. Arvo kierteli ja kaarteli kansanvallan koronkiskureiden kojuissa ja nosteli parhaita tarjouksiaan vielä äänestyssummerin soidessa. Viime hetken vaihtokurssi oli maatalousministerin paikka ja pari miljoonaa markkaa puhtaana käteen.

Valvomassani ratkaisuuäänestyksessä sattui metka juttu. Kosolan Niilo viivytteli äänestyslippunsa pudottamista. Kun toisena virallisena valvojana toiminut eduskunnan sihteeri Olavi Salervo syventyi hetkeksi raksimaan listaansa, Kosola vilautti nimelläni täytettyä äänestyslippua ennen kuin syötti sen äänipottiini. Ennen äänestämisen aloittamista olin antanut sitovan määräyksen, että ”äänestyslippu on tiputettava urnaan suljettuna”, mutten lähtenyt nipottamaan.

Kosola ei ollut ostoslistalla, mutta jotain sekin on vailla. Annan korkeintaan jonkun lantaneuvoksen tittelin ja senkin vasta ajan päästä.⁹ Veli Arvoselle on mitä kiireimmin myönnettävä vuo-

9 Niilo Kosola oli Lapuan liikkeen johtajana toimineen Vihtori Kosolan poika. Isä sai ryyppäimisellään sekoitettua 1920–1930-lukujen taitteessa taloutensa ohella koko Suomen. Kekkonen myönsi lopulta Niilo Kosolalle maanviljelyneuvoksen arvon vuonna 1977.

rineuvoksen arvo. Hän lykkäsi vaalikampanjaani 10 miljoonaa markkaa kuitteja kyselemättä.

Minua on syytetty vuoden 1933 ensimmäisistä eduskuntavaaleistani saakka poliittiseksi pyrkyriksi. Syystäkin. Jos viekkaimmat ja viisaimmat eivät lähde vaaleihin, tyhmimmät saavat demokradiassa vallan. Sellaista onnettomuutta maamme ei tässä maailman tilanteessa kestäisi.

Fagerholm on sopiva sälli trimmaamaan tukan, pyörittämään työväenyhdistyksen kanttiinia tai viinakauppaa, muttei johtamaan valtiota. Kun Fagerholm nimitettiin vuonna 1952 Alkon pääjohtajaksi, hän kysyi edeltäjältään Toivo Veistarolta, millainen tehtävä oikein on kyseessä. Veistaro vastasi: ”Tehtävä on helppo, pitää vain soittaa poliisille, jos kuulee, että jossakin on kilpailua.”

Vaaleissa näki jälleen, kuinka surkean pieni maa Suomi onkaan. Kaikki pääehdokkaat olivat entisiä kavereita tai samaa perhepiiriä. Tuomiojan Sakarikin lähti ehdolle vain vittumaisuuttaan.

Monta kertaa vaalikampanjan kuluessa luulin eksyneeni Shakespearen näytelmään, jossa vanhat ystävät yrittävät salamurhata minut puukottamalla selkään ja runoileva poikani kipuaa öisin liehittelemään Juliaansa Fagerholmien ranskalaiselle parvekkeelle. Fagerholmiin törmään jo parin päivän päästä, kun nimitän hänen hallituksensa, ja jatkossa lapsenlapsiemme ristiäisissä.¹⁰

10 Sakari Tuomioja oli Kekkosen pitkäaikainen ystävä. Kaverusten välit menivät kuitenkin poikki Tuomiojan suostuessa Kekkosen selän takana pääministeriksi vuonna 1953. K. A. Fagerholm oli ammatiltaan parturi. Fagerholmit ja Kekkosen olivat keskenään apeksia, sillä Kekkosten Taneli-poika ja Fagerholmien Brita-tytär avioituivat vuonna 1952.

1. maaliskuuta

Vannoin virkavalan eduskunnassa. Kun sotilassoittokunta paukutti kartanolla Porilaisten marssia siniristilipun hulmutessa, olo oli kuin olympiavoittajalla. Teki mieli heittää silinterihattu ilmaan, juosta eduskunnan rappuset ylös ja huutaa kädet pystyssä demokratian ykköspallilla: ”Siitä saitte kaikki minua kampittaneet pikku paskiaiset!”

Paasikiven ehdokkaaksi lupautuminen oli vanhuuden höppä-nöintiä. Ukko hoiperteli jo rapuissa ja tarkistaessamme kunnia-komppanian hän läähätti kannoillani kuin sydänsairas maatais-possu. Pelkäsin Juho Kustin kupsahtavan Kyösti Kallion tavoin armeijansa eteen. Talonpojan heikko sydän kesti talvisodan pommitukset ja kauhut, mutta ajattelematon juhlatoimikunta tappoi presidenttiläksiaisistään liikuttuneen vanhuksen rautatieasemalle soihtukulkueella ja Maamme-laululla. Oikeustajuni sanoo kyseessä olleen vähintään kuolemantuottamus.

Ei ukossakaan henki kauan pihise. Presidentin viran menetys on Paasikivelle kuolemaa hirmuisempaa. Alli-rouvakin ryysti läh-tökahvejaan pikkusormi lypsyssä. Kustin viran myötä hän menetti hovipoikansa, linnan juhlat ja ilmaiset Italian matkat. Molempien elämältä katosi suunta ja tarkoitus.

Itketin ukkoa kiittämällä kädestä ”oppi-isääni, joka sotien jälkeen pelasti Suomen kansan varmalta kuolemalta”. Siteerasin muka ulkomuistista hänen vuoden 1944 itsenäisyyspäiväpu-heettaan: ”Kansojen elämäntie ei ole tasaista nousua ylöspäin. Toisinaan se painuu laakson pohjaan – laaksoon, joka on syvä kuin rotko. Mutta laakson pohjasta nousee polku rinnettä ylös.”

Kotona harjoittelemani vuorosanat tuntuivat uppoavan ukkoon, mutta Alli mulkoili epäluuloisena. Edellinen primadonna

karjui kaikki repliikkinsä epäselvästi tekarien välistä, mutta itse rakennan sujuvasti artikuloivan kansan- ja herrasmiehen roolin.

Päämääräni on olla nurinkurinen kansanvallan Tauno Palo – paroniksi naamioitunut kulkuripoika – naisten läheltä rakastama gentlemanni ja miesten kaukaa palvoma kansanmies. Näyttelijät ymmärtävät poliitikkoja paremmin politiikan näytöksellisyyden. Tapasin pääministeriaikoinani Siiri Angerkosken hänen 30-vuotistaiteilijajuhlassaan. Kehuin, että Angerkoski on loistava näyttelijä. ”Niin olette tekin, mutta teillä on paljon paremmat kulissit”, Angerkoski vastasi.

Reflektio: Yhdysvalloissa presidentin roolissa yli 90 % on näyttelemistä ja Suomessakin se on jo 70 % luokkaa.

10. lokakuuta

Muutimme tänään Tamminiemeen. Olin jo parina iltana kuljettajani kanssa ajellut helpommin särkyviä italialaisia kristallivaaseja, venäläisiä samppanjalaseja ja Essi Renvallin kääpiön kokoisia ihmisreliefejä turvaan brutaaleilta muuttomiehiltä.

Onneksi ei tarvinnut itse kantaa varsinaista muuttokuormaa. Tehtäväkseni jäi seisoa Tamminiemen rappusilla sukkasillani ja näyttää käsivarret ristissä kuorma-autolle toppimerkki. Kolme raavasta muuttomiestä kantoi tupakin naputtelun lomassa Kampinkadun talonpoikaishuonekalumme, linnasta sosialisoimamme kultaisen rokokoo-ryhmän ja rompelaatikot Sylvin osoittamille paikoille. Hooverin pesumasinaa minäkin jouduin kannattelemaan yhdestä kulmasta.

Kun sulloimme linnan kolkossa väliaikaiskodissamme ja Sylvin surkutellen taakseen jättämässään kodissamme tavaraa laatik-

koihin, siunailin kaappeihin kertyneen lahjusromppeen määrää. Vaikka jaoimme tarpeettomaksi jäänyttä roinaa lapsille ja pelastusarmeijalle, tuli sitä jumalaton lasti uuteen kotiimme.

Olen säästänyt kaikenlaista pahan päivän varalle. *Ajan Suunnan* vuosikerrat 1932–1944 ja vuosien 1942–1944 *Signaali*-lehdet olivat siisteissä narunipuissa. IKL-aviisit sain pelastettua tutkimuskäyttöön ullakolle, mutta natsisignaalit Sylvi passitti armotta roskalavalle. Nappasin yhden lehden talteen. Siinä oli mielenkiintoinen artikkeli suomalais-saksalaisesta taiteilijaystävydestä. Sille voi löytyä vielä todistusaineistokäyttöä tulevissa akateemikonimityksissä.

Kun olin saanut Machiavellin *Ruhtinaan* hyllyyn, poikien lapsuuskuvan työpöydälle, sukat kaappiin, ja radion pistokkeeseen, tuntui kuin olisin saapunut kotiin. Sylvi saa laittaa talon mieluisakseen, kun kerran joutui tänne olosuhteiden pakosta muuttamaan. Minusta on mukavaa, että palvelijan huoneessa vuosikymmeniä asunut ja kirjoittanut Sylvi saa nyt oman tilavan makuuhuoneen. Työnjakomme sujuu täällä kyllä hyvin, kun Sylvi pyörittää huushollia ja minä valtakuntaa.

Illalla ovelle toimitettiin valtavassa pahvilaatikossa Neuvostoliiton tupaantuliaislahja. Näköradion nimi on Temp-2. En saanut venäjänkielistä asennusohjeista selvää, joten soitin Matin apuun. On mukavaa, kun lapset auttavat vanhempiaan teknillisissä asioissa, joista autonomian ajan sukupolvemme on totaalisen ulapalla.

Matti katsoi 17 tuuman toosaa epäluuloisena ja supatti neuvostoinisnöörien voineen kätkeä siihen salakuuntelulaitteet. Nauroin pojan vainoharhaisuudelle ja sanoin, etteivät edes saksalaiset saisi mahtumaan pikku laatikon sisään mikrofoonia ja nauhoitusmagnetofonia. Kehuin Matille käyneeni jo vuonna 1927 Moskovassa ratkomassa lähetystömme salakuunteluongelmia.

Matti heristi pikkurilliaan ja sanoi salakuunteluun tarkoitettujen transistorien olevan nykyään samaa kokoa. ”Toisekseen”, Matti sanoi, ”et tee televisiolla mitään ennen kuin Yleisradio alkaa lähettää tv-ohjelmia joskus vuoden kuluttua”.

Matti kantoi televisiolähettimen ullakolle. Kuunnelkoot Tehtaan-
kadulla oravien ja rottien tappelua ennen tv-lähetysten alkamista.

7. marraskuuta

Sylvi oli kuullut raitiovaunun etuosan juoruämmäsumpun taivastelleen Kekkosen piilottaneen 20 aviotonta poikaansa linnaan. Asuntopulan vuoksi sijoitin tyhjyyttään kumisevaan arvorakennukseen parikymmentä vähävaraista kainuulaisopiskelijaa.

14. joulukuuta

Adjutantti Ragnar Grönvall koputti ovelle ja kertoi Ukon hönkäisseen viimeisen kerran. Nappasin puheen piirongista ja kaahasinimme radiotalolle ZIS-110 limusiinilla. Suomen puolella venäläisloistoautoissa on tähän päivään saakka istunut vain minä tai Paasikivi.

Suru-uutisen kuultuaan Ragnar Lindblom huokaisi kuljettaneensa samaisella autolla edeltäjäni. Kusti oli ulkoistanut kuljettajansa valinnan Allille, joka oli päätynyt jämäkkään nuoreen konstaapeliin. Poliisin radioliikenteessä Paasikivi oli Tammi-ykkösen ja minä pääministerinä Tammi-kakkonen. Virkavaltakin tunsu vallerperimysjärjestyksen. Perin Paasikiveltä linjan ohella kuljettajan, joka hoitaa yhtä luotettavasti tiukat ohitukset kuin arkaluonteisimmat arvokuljetukseni.

Hrushtsheviltä pari vuotta sitten saamani lahjakaara hyrrää mukavasti, mutta meitä on alkanut Lindblomin kanssa poltella amerikanrauta. Cadillacissa olisi automiehen mukaan mukavasti lisäpotkua maakuntamatkoille. Laukaan kalareissuun saisi varata tunnin vähemmän matka-aikaa mennen tullen. Siinä ajassa nostaa perussyönnilläkin hauen.

Yleensä ennen perunkirjoitusta vainaja saatetaan haudanlepoon, mutta Suomen kaltaisissa demokratian ja diktatuurin sekasikiöissä poliittisen testamentin koko kansalle kuuluttamisessa ei ole hetkeäkään hukattavaksi.

Viime hetken parannuksia puheeseen punakynällä värkätessäni harmitti, että Paasikivi nimitti minut puolueettomuuspolitiikkansa jatkajaksi vain kuolinpetissään, eikä kuuluttanut sitä radiossa. Olisi ollut kivempi, kun ei olisi tarvinnut itse hehkuttaa koko kansalle, että sain pankinjohtajalta jättiperinnön. Oikeistolaiset ja tannerilaiset oikeistososialistit eivät hyväksy minua Paasikiven nimen jatkoksi. Saas nähdä, kuinka pitkä testamenttirähäkkä tästä kehkeytyy.¹¹

Väänsin radiossa spesiaalisuhteemme sellaisesta rautalangasta, että Pihtiputaallakin ymmärrettiin: ”Tuntuu niin raskaalta ja ahdistavalta kuin olisi isän kadottanut.”

Huomasin heti sotien jälkeen radion Pienoisparlamentissa, millainen vaikutus viihdeohjelmilla on kansaan. Yksi viihdeohjelma vastaa kolmea poliittista pamflettia, tusinaa puhetta ja toista tuhatta kättelyä. Pienoisparlamentti teki minusta maankuulun poliitikon. Pääministerinäkin otin radiolla suoran yhteyden kansaan, ettei kukaan päässyt vääntelemään sano-
maani ja esittämään vastaväitteitä. Pian täälläkin alkavista

11 Kekkonen oli aavisteluissaan oikeassa. Koska vainajalta ei löytynyt kirjallista tahdonilmaisua, testamentti riitautettiin. Julkinen ja kalliiksi käynyt perinnönjakoriita saatiin päätökseen vasta yhdeksän vuotta myöhemmin.

näköradiolähetyksistä voisi saada samantyyppisen viestintäkanavan. Harmi vain, että televisiooni kuulemma lihottaa viisi kiloa.

Meillä ei Paasikiven kanssa ollut sotien jälkeen aavistusakaan, onko reaalipolitiikkamme realistista vai kuskataanko meidät kaikki karjavaunussa Siperiaan. Meistä tuli suuria realisteja vasta jälkijunassa, kun kylmää kyytiä ei kuulunutkaan. Painotinkin radiossa: ”Selvännäkijän tavoin hänellä oli kuva siitä tiestä, mitä meidän pitää kulkea voidaksemme parantaa sodan lyömät ammottavat haavat, voidaksemme turvata kansallisen vapautemme.”

Pelasimme sotien jälkeiset vuodet venäläistä rulettia viidellä patruunalla. Meillä oli selvä tehtävänjako. Paasikivi toimi panostajana ja minä olin ampujan paikalla. Toimen miehenä jouduin Paasikiven likaisen työn tekijäksi. Tupajumin pisimmät valtiovierailut suuntautuivat Töölön kodista presidentinlinnaan, joten ramppasin Kremlissä nostelemassa Molotoville cocktailmaljoja ja ilkkumassa viinin mausta vainoharhaiselle massateurastajalle.

Vannoin Paasikiven nimeen presidentinvaalikampanjan ajan, mutta ei sillä ole kuin muutama hyvä ulkopoliittinen sitaatti, joita käytän puheissani ja kirjoituksissani. Ukko eli loppuun saakka 1800-luvun routavuosia Suomea syövine tsaareineen ja kenraalikuvernööreineen. Hän ei ymmärtänyt, että uudenlaisen ulkopolitiikan on oltava passiivisen vastarinnan sijaan pirun ennakoivaa.

Lapinlahden hullujenhuoneen lääkäri kertoi taannoin, että heidän mielisairaalaan ei yksikään lääkäri ole saanut patsasta, mutta muutama potilas kylläkin. Nyt Paasikivikin pääsee tähän mielisairaalaan kotiutettujen tai karanneiden kansallisten suurmiesten joukkoon.¹²

Reflektio: Koirille, hirmuhallitsijoille ja kiimaisille naisille ei saa näyttää pelkoaan. Ne saattavat puraista refleksiä.

12 Kekkonen viittaa tunnettuun 1930-luvun episodiin, jossa Kansallis-Osake-Pankin johtaja Paasikivi määrättiin tutkimuksiin vihanhallintaongelmiensa takia. Pankinjohtaja kotiutettiin kuitenkin tutkimusten jälkeen.